

Neurčité tvary slovesné

пřechodníky, přídavná jména slovesná, přičestí, infinitiv

Пřechodníky

jsou dva: přítomný (деепричастие несовершенного вида) *читая...*, minulý (деепричастие совершенного вида) *прочитав*. Vyjadřují děj slovesný jako okolnostní určení určitého slovesa.

Pokud přechodníky rozlišují slovesný rod, vyjadřují pasívum zpravidla výrazy opisnými: *любя – будучи любим*.

Пřechodníky mohou označovat průvodní děj, který probíhá současně s dějem slovesa určitého (v přítomnosti, minulosti nebo budoucnosti) nebo tomuto ději předcházet. Současnost ve všech základních časových rovinách bývá zpravidla označována přechodníkem přítomným sloves nedokonavých: *Она танцует, напевая песню. – Она будет танцевать, напевая песню. – Она танцевала, напевая песню*. Předčasnost ve všech základních časech pak zpravidla přechodníkem minulým sloves dokonavých: *Отдохнув, мы продолжаем путь. – Отдохнув, мы продолжали путь. – Отдохнув, мы будем продолжать путь*.

Тvoření přechodníků

Tvary přechodníku přítomného se tvoří od kmene přítomného zpravidla sloves nedokonavých příponami –а/я: *вез-у – вез-я, ид-у – ид-я*.

Odchylné tvoření:

- slovesa se sufixem –**ва**- (*вставать, давать, узнавать*) přechodníky tvoříme od infinitivu, ne od přítomného kmenu: *даёт – давая, (у)знаёт – (у)знавая, (в)стаёт – (в)ставая*
- sloveso *быть – будучи, хотеть – желая*

Пřechodník přítomný netvoří

slovesa s infinitivem na –чь: *печь, мочь, беречь*

jednoslabičná slovesa, která nemají samohlásku v kořeni: *ждать, лгать, пить, бить*

slovesa se střídáním **з-ж, с-ш**: *мазать – мажет, писать – пишет*

nedokonavá slovesa se sufixem –**ну**-: *сохнуть – сохнет, мокнуть – мокнет*

Řada sloves se tvoří přechodníky přítomné za pomoci přípony –**учи/ючи**: *едучи, играючи*. Takovéto tvary v současné ruštině nejsou frekventované. Výjimkou je tvar *будучи*.

Tvary přechodníku minulého se tvoří od kmene minulého zpravidla sloves dokonavých příponami **-в/вши** (končí-li kmen minulý na samohlásku) a **-ши** (končí-li kmen minulý na souhlásku). V některých případech se od sloves dokonavých se kmenem na **-д/т**, místo tvarů na **-ши** tvoří tvary na **-а/я**: *приведа, унеся*.

Podle sémantického významu přechodníky jsou blízké příslovcím. Velice často přechodníky přecházejí do třídy příslovcí, napomáhá tomu fakt, že přechodníky jsou neohebné. Ve větě plní funkci příslovečného určení.

Пřídavná jména slovesná

vyjadřují slovesný děj jako přívlastek, a mají tedy povahu a tvary (skloňování) adjektivní. Představují tedy spojení kategorií přídavného jména (pád, rod) a slovesa (slovesný rod, zvratnost, čas).

Пřídavná jména slovesná přítomná/Причастие настоящего времени

mohou být činná (действительное) *читающий* nebo trpná (страдательное) *читаемый*. Mohou se tvořit pouze od sloves nedokonavých, protože dokonavá slovesa nemají význam přítomného času.

Rod činný tvoříme od kmene přítomného příponami **-ущ/ющ** pro I. časování, **-ащ/ящ** pro II. časování: *они дела-ют – делающий, они пиш-ут – пишущий*

они говор-ят – говорящий, они крич-ат – кричащий

Trpná přídavná jména slovesná lze tvořit pouze od sloves přechodných. Přítomná se tvoří omezeně od přítomného kmene nedokonavých sloves příponami **-ем(ый)** u sloves I. časování a **-им(ый)** u sloves II. časování: *читаемый, производимый*.

Пřídavná jména slovesná minulá/Причастие прошедшего времени

Činná se tvoří od kmene minulého sloves převážně dokonavých příponami **-вш(ий)**, **-ш(ий)**, které jsou rozloženy stejně jako přípony **-в/-вши**, **-ши** přechodníku minulého: *написавший, несший, выцвевший*.

Mohou se tvořit i od sloves nedokonavých a mají také význam minulého děje současného: *Он смотрел на людей, толпившихся у ворот – Он смотрел на людей, толпящихся у ворот/shlukovat se, tlačit se*

Trpná přídavná jména (minulá) se tvoří od kmene minulého přechodných sloves většinou dokonavých příponami –т(ый), -енн(ый), -нн(ый), které jsou takto rozloženy:

- příponou **-нн-** tvoříme přídavná jména slovesná od sloves na **-а-**: *записать – записанный, передать – переданный, отремонтировать – отремонтированный*.
- příponou **-енн-/ённ-** se tvoří přídavná jména slovesná od sloves na **-сти/-сть, -зти/-зть, -чь**: *привести – приведённый, привезти – привезённый, испечь – испеченный*. A také od sloves II. časování na **-ить**: *решить – решенный, купить – купленный*. U sloves II. časování dochází ke změně kmenové souhlásky jako při časování.
- příponou **-т-** se tvoří od sloves na **-нуть**: *растянуть – растянутый, достигнуть – достигнутый*. A od sloves s kmenem minulým jednoslabičným (*стер – стертый, взял – взятый*), od sloves typu *принять – принятый*.

Пříčestí trpná/Краткое страдательное причастие

покрыт, прочитан, написан, оплачен... jsou to krátké tvary trpných jmen slovesných.

Pozor na pravopis: u přídavných jmen slovesných (mají funkci přívlastku) píšeme **-нн-**: *прочитанная книга, составленная программа*. U příčestí (má funkci přísudku) píšeme **jedno -н-**: *Книга прочитана. Программа была составлена*.